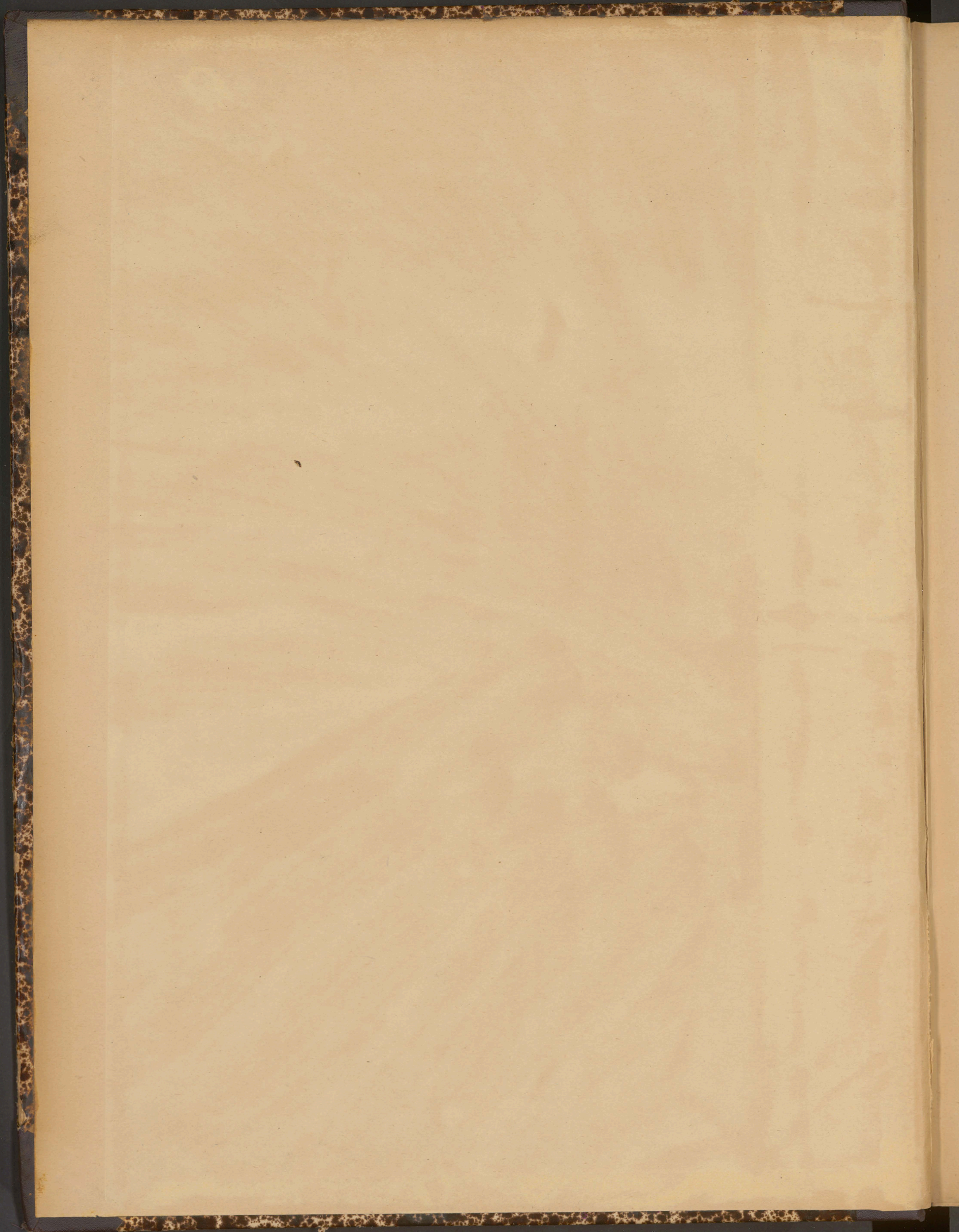
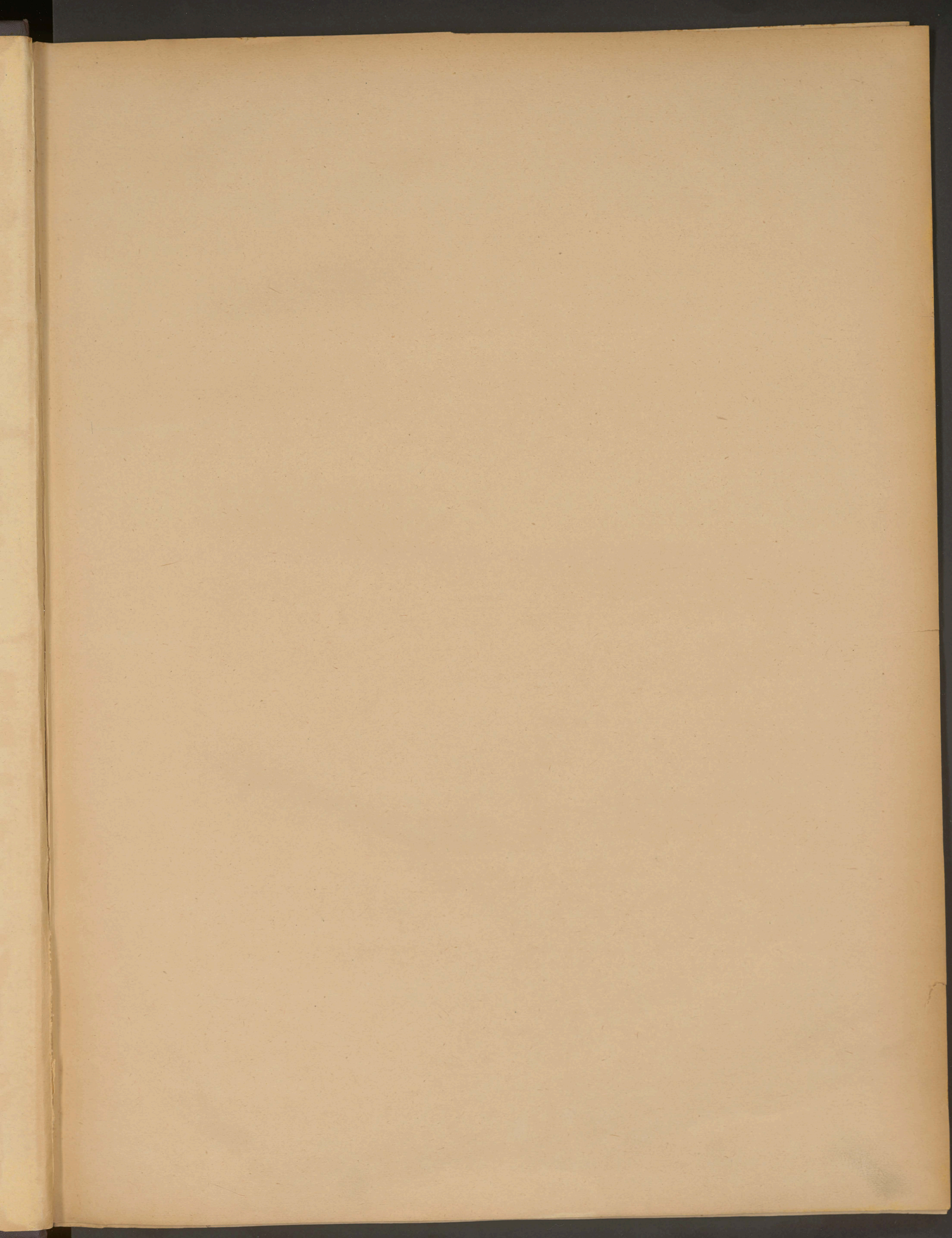

186

6 II 2

ԵՐԵՎԱՆԻ ԳՐԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԳԵՂԱՐԱՆ

ՄՇԱԿ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԳԵՂԱՐԱՆ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի է, կես տարեկանը 6 ռուբլի, Առանձին համարները 5 կոպեկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմյանիս խմբագրատան մէջ:

Մեր հասցեն: Тифлисъ, Редакция «Мшакъ».
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տէլէֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (չացի կիրակի եւ տօն օրերից):

Յայտարարութիւնը ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպեկ.
Տէլէֆոն № 253.

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹ ԻՆ

ՄՇԱԿ

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹ ԻՆ

(31-րդ ՏԱՐԻ)

ՆԵՐԿԱՅ 1903 ԹԻՎԱՆԻՆ

«ՄՇԱԿ» ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԳԵՂԱՐԱՆ ԵՒ ՆՈՅՆ ՈՒՂՂՈՒԹԵԱՄԲ

ա մ ե ն օ Ր, Բ ա ց ի տ օ ն ե ռ ի ն յ ա շ ռ ը զ ո ղ օ Ր Ե Ր Ի ց :

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹ. «Մշակ» տարեկան գինը 10 ռուբլի է, կես տարեկանը 6 ռուբլի, Առանձին համարները 5 կոպեկով: Թիֆլիսում գրվում են միմյանիս խմբագրատան մէջ:

ԱՐՏԱՍԱՀԱՐԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՆ. Ա մ ե ռ ի կ ա յ ի բ ա ժ ա ն ո Ր զ ն ե ռ ը պ է տ ք է վ ճ ա Ր ի ն տ ա Ր ի կ ա ն 6 ռ ո լ լ ա Ր. Ե լ ը օ ղ ա յ ի բ ա ժ ա ն ո Ր զ ն ե ռ ը 30 ֆ Ր ա մ ի կ. Պ ա Ր ը կ ա ս տ ա ն ի բ ա ժ ա ն ո Ր զ ն ե ռ ը 10 ռ ո լ լ ա Ր:

«Մշակ» գրվել կարելի է ՄՐԱՐԱՐԱՆԻ (Բաղրամյան եւ Բարձրակայան փողոցների մոտ), իսկ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹ. Դ ա լ թ ե ա ն ի մ օ տ:

Կայսրութեան ուրիշ քաղաքներից «ՄՇԱԿ» գրվելու համար եւ առհասարակ նամակներ եւ ծրարներ ուղարկելու, պէտք է գիտել հետեւեալ հասցեով. ТИФЛИСЪ, Редакция «МШАКЪ», իսկ արտասահմանից՝ ТИФЛИС, Rédaction du journal «MSCHAK».

Յայտարարութիւնները ընդունվում են բոլոր լեզուներով:

Ա Պ Ա Ռ Ի Կ Բ Ա Ժ Ա Ն Ո Ր Դ Ա Գ Ր Ո Ւ Թ Ի Ն Զ Է Ը Ն Դ Ո Ւ Ն Վ Ո Ւ Մ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԳԵՂԱՐԱՆ

ԱՆՆԱ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ ԵԱՐԱԼԵԱՆՑԻ

մահվան տարեգրքի օրը, կը մատուցվի պատարագ եւ ապա կը կատարվի հոգեհանգիստ Թանգուսիանս. Աստուածածին եկեղեցում (Միքայելեան փողոց, ընդհանուր ուսումնարանի հանդէս), որի մասին խոսենք Գրիգոր Զաքարեան Եպարկեան, Վարդապետ Զաքարեան Աթապապեան եւ Եկատերինէ Զաքարեան Թոխաթեան յայտնում են ազգականներին եւ ծանօթներին, որոնք կը կամենան յարգել հանգուցեալի յիշատակը: Պատարագը կը սկսվի առաւօտեան ժամի 11-ին, իսկ հոգեհանգիստը՝ ժամի 12-ին: 1—1

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹ ԻՆ

Նոր չըմանի չեմբուս. ՆԵՐԿԱՅ ՏԵՍՈՒԹԻՆ.

Մեր ներքին կեանքը 1902 թ.ին. Նոր-Նախիջևանի դրամատիկական ընկերութիւնը. Մատենագրութիւն. Ինչու չօգտվել. Նամակ Խմբագրութեան. Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր. ԱՐՏԱՍԱՀԱՐԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՆ. Բաղրամյան տետրութիւն. Արտաքին լուրեր. ՄԱՐԻ ԼՈՒՐԵՐ. Մանրանկար. ՀԵՌԱՅԻՐԱՆԵՐ. ԵԱՐԱԼԵԱՆՑԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹ ԻՆ. ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹ ԻՆ. Եւ մէկը:

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆԻ ՇԷՄԳՈՒՄ

Մանուկ եւր Նոր չըման: Լրացաւ «Մշակ» գործունէութեան երեսնամեակը, որը ամփոփեց իր մէջ մեր մտածող հասարակութեան լաւագոյն մասի տենչանքները, լուսնորս եւ ծրագիրները, որոնք առաջ եկան վերջին երեք տասնեակ տարիներում: Սթափեցնել եւ զարթոցնել թմրած ու քնած ժողովուրդը, որ դարձրւեալ շարունակ գտնվում էր խաւարի եւ տգիտութեան կապանքների մէջ, տարածել նրա մէջ եւրօպական բաղադրութեան սկզբունքները, կոչել նրան հասարակական մտածողութեան եւ ինքնագործութեան, զարգացնել նրա մէջ ինքնագործութեան եւ նախաձեռնութեան ոգի. ահա այն հիմնական յատկաւորութիւններ, որի վրա հիմնած «Մշակը» առաջ էր տանում իր գործը օրեր, շաբաթներ եւ տարիներ, առանց յոգնելու, վշտով եւ ընկճվելու: Եւ այսօր, երեսուն տարուց յետոյ, երբ «Մշակը» ոտք է կոխում նոր տարվա շրջանը, նա ի հաւատով նայում է ապագայի վրա, համոզված լինելով, որ նրա գործունէութեան հիմքում դրած լուսաւոր սկզբունքները պէտք է տօնեն բազմաթիւ յաղթանակներ:

Նախկին, խորտակելով այն խոչընդոտները, որ արական անշարժութիւնը գցել էր բազմամյա ժողովրդի կուլտուրական շարժման ճանապարհի վրա: Երեսնամեայ շրջանը փորձառութեան եւ մաքուր մասն մի մեծ շրջան է կազմում: Նա երկու հասարակական սերնդի կեանք ունի եւ եթէ մի կողմից կարող է հասունութեան մի վկայական լինել, միւս կողմից նա հանգէս է բերում մի հարց, թէ արդեօք նա կարող է արտայայտող լինել եւ այն նոր քաղաքակրթական հոսանքների, որոնք առաջ կը գնան կեանքի մէջ: Պատասխանը միայն դրական կարող է լինել: «Մշակը» աշխատել է մշտապէս, որ նրա մէջ մտնեն թարմ հոսանքներ, գործեն այն բոլոր ոյժերը, որոնք նա խօսք ունեն ասելու, նոր միտք ունեն յայտնելու հասարակութեանը, նոր եռանդ ունեն մտնելու երկրի կուլտուրական առաջադրութեան գործի մէջ: Իրագործելու հաստատ է անշեղ, իսկ բովանդակութիւնը տարեցտարի ընդարձակվում էր եւ ձգտում իր մէջ ամփոփել ժողովրդական կեանքի բոլոր արտայայտութիւնները: Անդադար առաջադիմելով, անդադար թարմանալով մտաւոր նոր հոսանքներով, գործակցութեան հրաւիրելով թարմ եւ գործունէ ոյժերը, «Մշակ» լրագիրը պահպանել է ամբողջ երեսուն տարի իր կենսունակութիւնը եւ նոյն եղանակով նա առաջ էր գնաց ապագայում: Եւ նոր հաւոր նոր-տարի:

ՆԵՐԿԱՅ ՏԵՍՈՒԹԻՆ

Մեր ներքին կեանքը 1902 թ.ին.

Մի տարի եւ անցաւ...

Յաւանականութեան ուղիւնում մի տարին չի մի կաթիլ է, բայց ուղիւնում են եւ բազմաթիւ կաթիլներ, որոնք մի կաթիլ էլ իր կեանքն ունի: Եւ այդպէս մեր կաթիլները 1902-ին, ինչ լուրերն է արտադրել. կարող ենք որ եւ է եղանակութիւն անել այդ երկուսների հիման վրա: Այնպէս ինչպէս երկուսները Տարվա սկզբին մեր երկրի կրեց մի տարրերական աղէտ. ասարակելի երկրաշարժը կործանեց Շամախին. այդ աղէտը զարկեցրեց մեր մէջ մարդկային լաւագոյն զգացումներ եւ երկրաշարժից փախուցնելու տեսան կողմնակա կարեկցութիւն եւ օգնութիւն. իսկ կառավարութեան աշխատութիւնը հարաւորութիւն տուեց նրանց ամբողջ իրանց ցաւերը: Այդ մի է նոյն աղէտին ենթարկվեց տարվա վերջը եւ Անդրկովկասը եւ առհասարակ երկրաշարժները աւելի նուազ կամ սատիկ կերպով անպակաս էին մեր երկրի մի քանի տեղերում: Ուսումնասիրութիւնները ցուց տուեցին, որ թէ մարդը անկարող է դիմագրել տարրերական աղէտներին եւ նրանց առաջն առնել, բայց նա կարող է թուլացնել, մեղմացնել նրանց պատճառած փառները, տալով շնորհակցութիւններ համապատասխան ձև եւ կազմութիւն: Հէնց այդ տեսակետով էլ զեկավարվելով Շամախում շինվել են նոր ձեռի շինութիւններ, որոնք աւելի երկար եւ աւելի ոյժով կարող են դիմագրել ցնցումներին: Նոյնպէս կարելի է թուլացնել եւ հեղինակներ, հրդեհների ազդեցութիւնը եւ որոշ չափով նրանց պատճառած աղէտների առաջն առնել: Եւ նշանաւոր երկուս պէտք է համարել 1902-ի մեր կեանքի մէջ զեկավարվեցան կարեկցութիւն մասին հաստատված յատուկ խորհրդակցութիւնը ամբողջ կայսրութեան մէջ: Ընդունելով իբրեւ անհրաժեշտ ճանապարհ, որ ամեն մի երկրի եւ ազգի հիմքը, արտադրող զեկական ժողովուրդն է եւ նրա զարգացումը, իր կարողութիւնը, թէ մտաւոր, թէ բարոյական եւ թէ տնտեսական կախված է բարձրագույն երկրի եւ ազգի զարգացումը ու բարձրագույն, մենք կը տեսնենք, որ յատուկ խորհրդակցութիւնը զեկական տեսան կարեկցութիւն մասին մի նոր էլ պէտք է բանայ Ռուսաստանի պատմութեան մէջ, որովհետեւ նա առիթ է տալիս (ընդհին, գիտակցաբար ուսումնասիրել զեկական ժողովրդի եւ զեկական տնտեսական կարեկցութեան զարգացումը, պահանջները, թերութիւնները եւ արժանքները մի շարք հարցեր, որոնք անխորհրդ կերպով կապված են նրանց հետ: Կարեկցութեան միւս մասերի հետ միասին, մեր երկրի եւ կոչվեց զանազան ձևերով արտայայտել իր կարծիքները, ցուց տալ կարեկցութիւնը պահանջները եւ պէտք է յուսալ, որ այդ խորհրդակցութիւնները անհետեւեալ չեն մնալ մեր գեղական ազգայնականութեան բարբոթեան եւ առաջադիմութեան համար: Մասնաւորապէս մեր երկրի, Կովկասի համար, կարեկցութիւն ունեցող մի հարց եւ լուծվեց, կամ գտնեց դադարեց հերթական իրանց եւ մեր երկրի ապագայում հայերի դրութեան հարցն էր: Ինչպէս յայտնի է, Բարձրագոյն հրամանով հայ փախստականները պէտք է կամ վերադառնային իրանց հայրենիքը, կամ ուսումնասիրական երթուէն ընդունելու Մեծամասնութիւնը, ինչպէս ունենալով թիւրքախոս տիրող կարգերը, անպահովութիւնը, շտապեց օգտվել այդ կարգադրութեանը եւ ընդունելով Ռուսաստանի հպատակութիւնը, հաստատվեց մեր երկրում: Մի փոքր մասը, թիւրքախոս թողած իրանց ընտանիքների պատճառով, կամեցաւ վերադառնալ հայրենիք, բայց թիւրքաց կառավարութիւնը անպայման մերժեց ընդունել նրանց, եւ նրանք ստիպվեցան կամ անցնել Պարսկաստան, կամ հետեւ մեծամասնութեան օրինակին Յամենայն դէպս, գաղթականների մեծամասնութեան համար լիարժեք անորոշ, անհաստատ զրուցիւնը եւ

նրանք հարաւորութիւն ստացան իրանց նոր հայրենիքում անձնատուր լինել խաղաղ, աշխատաւոր կեանքի Այստեղ եւ արձանագրելու երկուս է այն օգնութիւնը, որ հայ հասարակութիւնը ցուց տուեց իր դժբախտ եղբայրակիցներին, եւ մեր լրագիրը հանդիսացաւ այդ օգնութեան գործադիրը: Հասարակական կեանքի արտայայտութիւնները, մեր մտաւոր, բարոյական եւ հոգեւոր կեանքի երկուսները ընդհանրապէս գտնաւորվել են եղել, բայց եւ այնպէս տուեց են մեզ արձանագրվելու արժանի մի քանի փաստեր: Տարվա սկզբին գրական հանդէսներ կատարվեցին պետական զարգացումը եւ այլ հասարակական հաստատութիւնների մէջ ուսացող Գօգօյի մասին յիշատակի յիշատակներ, իսկ տարվա վերջը—բանաստեղծ Նեկրասովի յիշատակներ Այս տարի բոլորեց եւ հոգեւոր ուսացող Լ. Տօյստօյի գրական փառաւոր գործունէութեան յիշատակը եւ Ռուսաստանի մամուլը շտապեց իր յարգանքները մատուցանել մեծ փոխօրհանգիցի Տարվա սկզբին հայ հասարակութիւնը ընտանեկան համեստ չըմանում տուեց մեր բազմախառ մանկավարժ-գրող Ղազարոս Աղայեանի գրական գործունէութեան յօդուքները, իսկ տարվա վերջը հասարակութիւնը յարգանքով եւ անկեղծ վշտով յիշեց հայ մամուլի անհնաւոր մշակ Գրիգոր Արծրունու մահվան տարեամեակը, եւ նրա գերեզմանի վրա դրվեց մահարձան, յարգանքի եւ երախտագիտութեան նշան հայ ժողովրդի կողմից: Նոր-Նախիջևանում եւ ամառը բացվեց մահարձան Միքայելեանի գերեզմանի վրա: Մի շարք գիտաւորական համագործակցութիւններ կատարվեցին միմյանիս Պետերբուրգում, Մոսկովայում, այլ եւ Թիֆլիսում եւ մասնաւորապէս կարեւորագույն, ուսումնական պատերազմի քանակ հինգամեակի առիթով եւ ամեն տեղ եկեղեցիներում, թէ ուսաց, թէ հայոց, աղօթքներ եւ զանազան հերոսների եւ քաջամարտիկ զինուորների համար, որոնք իրանց արիւնքը թափեցին քրիստոնեաների ազատութեան համար թիւրքական առեւի լծից: Մասնաւորապէս հոգեհանգիստներ կատարվեցին հայ զորավարների յիշատակին: Մեր երկրի գիտական, բարեգործական, կրթական հաստատութիւնների գործունէութիւնը ողջւոյ աչքի չէ ընկել 1902 թ.ին ընթացում: Այսպէս ինչպէս եւ հազարաւոր ընկերութիւնները շատ թոյլ գործունէութիւն ցուց տուեցին եւ այդ հասկանալի է, քանի որ մեր ունեցած մասնաւոր գիտականների թիւը շատ սահմանափակ է: Թիֆլիսի հայոց բարեգործական ընկերութիւնը այնքան անգործունէաց է գտնվել, որ նոյն իսկ հասարակութիւնը մոռացել է գրեթէ նրա գոյութիւնը եւ եթէ չը լինէր վերջին դեկտեմբերական պարահանդէսը, գուցէ ոչ ոք այլ եւ չը յիշէր արդարեւ զեկական հանգիստի մասնակցած այդ ընկերութիւնը: Հայունեաց Բարեգործական ընկերութիւնը կենդանութեան նշույլ ցուց է տուել իր պահած զարգումը, ուր հասարակ դասի աղջիկներ սովորում են կար ու ձև վարժութիւնների փոխադարձ օգնութեան ընկերութիւնը աւելի շատ զբաղված է եղել վիճաբանութիւններով, թէ կազմակերպել է եւ մի շարք դաւաճութիւններ: Գործունէութիւն ցուց տուեց հայոց ընկերութիւնները հանդիսացել են 1902-ին հաստատված հայոց դրամատիկական ընկերութիւնը, որի նորիւ Թիֆլիսը, սեպտեմբերից սկսած, ունեցաւ հայ ընտանիքային ներկայացումներ ու մշտական դերասանական խումբ, ու Բագուի Մարգարիտական ընկերութիւնը, որ պահպանում է «Այսպատեան տուն» եւ գեղեցիկ մատենադարան-ընկերացարան, մինչ Թիֆլիսի հայոց Բարեգործական ընկերութիւնը չը կարողացաւ վերաբացել իր մատենադարան-ընկերացարանը: Հայ թատրոնական ներկայացումները կազմակերպվեցին եւ Բագուում, Թիֆլիսի ժողովրդական եւ իր անդամների համար հաստատեց հայոց բեմ, տեղի ունեցան եւ հան-

Իղձերը թէ՛ անհատի և թէ՛ մի հասարակության արտում լինում են մեծ ու փոքրի Բանյապէս ենք մենք գտնում այդ չափուր Համաժատութեան միջոցով, այնպէս չէ՛ Մուրազկանի արտում մի իղձ կայ— ունենալ սեփական հաց, չոր ու ցամաք հաց։ Մի ունենալ համարա մի բոլորովին անշնան, բոլորովին ողորմաւ գանկութիւն է։ Ունեւորի համար, այս՝ բաւ մոկսցկանի համար։ Օ՛ր, վերջինիս համար դոյնքաւ, մեծ է, որքան մեծ կարող է լինա առհասարակ մարդկային արտի մէջ բոյն դնալ իղձը։

մալարանի պատերից և զանազան պարապ-
մունքներից, ուստի և աշխատում է տօների
այդ 1/2—2 ամիս ազատ ծախսակեր գործ
դնել իր գույքը և ծախսերը ու քեֆերի վրա,
ոմանք գնում են հայրենիք, ոմանք այլ քա-
ղաքներ, ոմանք էլ մնում են իրանց ընտանի
տեղերում այս ու այն ծանոթների, ընկերների
մօտ ազատ ժամերի անցկացնելու:

Տարվայ նոյն ամիսներին, երբ հայ գիւ-
ղացին դառնալիս գործերից ազատ է, երբ
նա գրկաբաց կընդունէր իր յարկի տակ
ամեն մի իրանից տեւի գիտուն, «կար-
դացած» մարդուն, եթէ միայն լինէին այդպի-
սիները, եթէ միայն լինէին ինտելիգենտ մար-
դիկ, որոնք փոքր ինչ ինչ ծախսեր կընե-
ին, անցնէին գիւղից, կարգապահ հետաքրքիր
գրքեր ու լրագրեր, բացատրէին, հասկաց-
նէին և ցոյց տալիս ճանապարհը, թէ ինչպէս
պետի առհասարակ կարգաւ գրքերը, Հասկաց-
նէին միջոցներով մէջ խորհրդով գիւղացուն
թէ ինչ է գիտութիւնը, ինչու՞նի է կայանում
մարդկութեան տուած օգուտները և թէ ինչ-
պէս պէտք է օգտուիլ ամեն մի բայէ առաջ
գնացող գիտութեան փորձերից: Սակայն նա,
հայ գիւղացին, վառնում է ազատ ժամերը,
առաւօտից մինչև երեկոյ, մինչև կէս գիշեր
չընդուն է այս անից այն տունը, մի օդայից
միւսը, մի կերպ պարապուծիւնից ծանծաղի
ժամերը անցկացնելու, օրը միջանցնելու հա-
մար: Ինչու, որովհետեւ չը կայ նրա ազատ ժա-
մերը օգտակար դարձնող մէկը:

Ծիւղ է, կան Անգրիկոսանում զանազան հայ
գիւղեր, որոնք ստանում են լրագրեր, հետաքր-
քրվում են նոր-նոր տպագրված գրքերով (ա-
ռանձնապէս հէթաթերով), կարդում են. բայց
ինչպէս են կարդում և ինչ են հասկանում
կարդացածներից,—մնում է անյայտ. ինչու,
որովհետեւ գիւղացին թէև հետաքրքրվում է,
մասամբ զգում է ներկայ դարի «գրքի» կար-
գալու չորհուրէ առաջագիտումը, ինչն էլ ու-
ղում է օգտուիլ, ձեռք է մեկնում, ինչպէս ու-
ները նոր փորձող երեխայ, բայց վայր է ընկ-
նում, որովհետեւ չը կայ նրա ձեռքից, բռնող և
քայլի սովորեցնող մայրը: Պէտք են «գրքի»
կարդալու համար մարդիկ, որոնք ցոյց տան
ճանապարհը, թէ ինչպէս պետի նոր սկսող
գիւղացին առաջ գնայ, որպէս զի ոտը քարին
չը կպչի և չը սայթաքի:

Իսկ ով է անելու այս, եթէ ոչ գիտութիւնների
տաճարի չէլէր մայրը, եթէ ոչ հայ ուսա-
նողը, որը մինչև այժմ բոլորովին անտարբեր է
մնացել դէպի գիւղացին:

Մի և նոյնը և մի ազգի համար:
Ասացէ՛ք անգլիացուն, թէ կայ աշխարհի վրա
մի թշուառ ժողովուրդ, որի համար մեծագոյն
բախտը կը լինէր ունենալ սեփական հայրենիք,
այսինքն իր հողի վրա մի քիչ համալստ, ապրել
աշխատելու, քրտինք թափելու համար, վստա-
ղիւնով, թէ գազան քիւրդը, արեւմտաբարո հա-
մադիականը ցանկացած րօպէին չի յարձակվի
նրա վրա, տունը չի քանդի, երեխաներին չի
կոտորի, կանանց չի բռնաբարի բարեկամների
և հարազատների աչքի առաջ, հրապարակում,
ցերեկվայ լույսի մէջ: Ասացէ՛ք անգլիացուն, թէ
իբրեւ մարդ, լոկ իբրեւ իր գլխի տէր մի չար-
քաշ, տանջվող մարդ, ապրելն էլ մի իղծ է, ո-
րի կատարման այդ թշուառ ժողովուրդը սպա-
սում է դարերից ի վեր, սպասում է իբրեւ
երկնքի ողբերգութեան, բայց չէ տեսնում, յոյս
էլ չունէ, թէ կը տեսնէ: Ինչ կասէ ձեզ անգ-
լիացին, նա, որ վաղուց, շատ վաղուց է ազա-
տութեան երջանիկ գաւառի, որ այժմ աւելի
մեծ ձգտումներ ունի, որ կատարելութեան
գագաթնակէտին հասնել և ուղղում, կասէ, որ
չափազանց նախնական, չափազանց փոքրիկ
ցանկութիւն է այդ թշուառ ժողովուրդի սրտում
նստածը:

Ոչ, բայց իղծերը մեծ են, նայած թէ ինչ
տեսակ կրճերի տակ են նրանք ապրում: Եւ
դուք, հանդիպելով մի մուրաքկանի, եթէ ու-
ղում էք նրան չորհուրդել, նրան բախտ ցան-
կալ երբեք կանգ չէք առնի այն հանգամանքի
առաջ, որ մուրաքկանի ուղած բախտը չափա-
զանց չնչին բան է. դուք, այնու տմենայնիւ,
կասէք նրան այն, ինչ ասում էք ամեն մէկին:
Թող ամեն մէկը իր կամեցածը ստանայ, թէև
դա լինի մի շատ փոքրիկ բան:

Մեր ազգն էլ ճիշտ մի այդպիսի դրութեան
մէջ է: Թիւում տարի է, ինչ իւրաքանչիւր նոր
տարվայ օրը հայ գրողը ցանկութիւններ է
յայտնում նրան, նոր բախտ, իղծերի կատարում
է մաղթում:

Կերցնե՛ք այդ յիսուն չրջանները, յիսուն
չորսուորական օրերը, կը տեսնե՛ք, որ մենք
միշտ մի և նոյն տեղը քարացած չէինք. կը

Չը մոռանա՛ք և այս. մի քանի տարի չա-
րունակ հայ ուսանողը, խորասուզված նոր-նոր
մտքերի մէջ, յաճախում է համալսարան և ի
վերջոյ մի գեղեցիկ օր, աւարտման գիւղում
կան տակին, գինված նոր սկզբունքներով
ու մտքերով, գալիս է հայրենիք, մոտում ժո-
ղովրդի մէջ, իբրեւ նրա որդին, նրա հետ ապ-
րելու և մէկ էլ յանկարծ ինչ. նոյն մարդը,
թողած իր մտքերը, բոլորովին հիասթափված,
նորից դիմում է գաւառից դէպի կենտրոնը,
վայ տալով գլխին, որ ինքը սխալվեց, այդ
քայլն արեց, միթէ այսպիսի քիչ օրինակներ
են պատահել մեզանում, ինչու, որովհետեւ նա
չէր ճանաչել հասարակ գիւղացուն, նրա հետ
երբեք չի ունեցել, գիւղացու մտաւոր
հորիզոնը բոլորովին օտար էր նրան առաջին
ու վերջին անգամն էր նա լինում հայ գիւղա-
ցու շրջանում, նա ժողովրդի հարազատ գա-
ւառի չէր, նա խորթացած էր. պարզ է, որ
հետևեցելով այս չէ լինելու:

Ի նկատի պետի ունենալ և հետեւելու. մեր
ժողովրդական կեանքը շատ քիչ է ուսումնա-
սիրված, այն ինչ նա անչափ հարուստ է և
բազմակողմանի. հում նիւթ հայ գիւղացու մէջ
շատ կայ. այնտեղ ամեն մի մասնագէտ, լինի
նա բժիշկ, ինքուղեւտ, իրաւաբան, պատմա-
բան, բնագէտ, քիմիկոս, անասնաբույժ, բուսա-
բան, երկրագործ, հագեւտ, հոգեբան, բանա-
հիւս և այլն և այլն, կը գտնէ իր առարկային
վերաբերող հետաքրքիր նիւթեր, որոնց հար-
կաւոր է միայն հաւաքել, մշակել, որպէս զի
մէկը միւսին չը ծածկէ, հնար կեանքի տուած
նոր գործերի ու ստեղծագործութիւնների տակ
չանհետանա բոլորովին:

Իսկ ո՞ւր պետի սրանք աւելի հետաքրքիր
լինեն, ով պետի անէ այս, եթէ ոչ դարձեալ
հայ ուսանողը:

Այսպէս ուրեմն, թէ մթութեան մէջ խա-
րաղող գիւղացուն օգնութեան հասնելու հա-
մար և թէ նրա կեանքը ուսումնասիրելու, գրի
առնելու, նրա լաւ ու վատ կողմերի հետ ծա-
նոթանալու համար անհրաժեշտ է մտնել գիւ-
ղական ժողովուրդի մէջ, չիլիկ նրա հետ:

Որքան լաւ կը լինէր, եթէ մեր հայ ուսա-
նողները, եթէ ոչ ամառները, երբ թէ հայ գիւ-
ղացին չունի ոչ մի ազատ րօպէ և թէ ուսա-
նողին անհրաժեշտ է հանգստանալ ուսումնա-
կան տարվայ ընթացքում լարված աշխատու-
թիւններից, գտնէ ձմեռվայ այս երկու ազատ
ամիսներից մէկը իւրաքանչիւր տարի նուրբ
հայ գիւղացուն, չըլէր գիւղից գիւղ, թէ նրա
կեանքը նիստ ու կացը, լաւ ու վատ կողմերը

տեսնե՛ք, որ մենք չարունակ առաջ էինք զը-
նուեմ Մի ժամանակ հայ խաղաղըրդ անասելի
աշխուղութիւն էր համարում, երբ նրա թերթը
կամ ամսագիրը երեք հարիւր բաժանորդներ
էր ունենում: Այսօր մենք երեք հազարն էլ ենք
քիչ համարում: Կար մի ժամանակ, երբ հայոց
ազգի համար ամենամեծ բախտը այն կը լինէր,
որ նրա մէջ մի քանի տասնեակ, մի քանի հա-
րիւր հողի գտնվէին, որոնք ինքնաբերաբար
փող տալին և իրանց հեղինակների գրքերը
գնէին առանց խնդրելու, առանց ամենայն
գործակալի քարեխօսութեան: Այսօր մենք
ունենք մի ընթերցող հասարակութիւն, որի
համար գրքը պահանջ է, որ պատասխան է տալ,
եթէ միայն լինի ձեռք բերելու, կարգաւո-
բան: Մի ժամանակ հայ հեղինակը, տպագրե-
լով իր գործից մի քանի հարիւր հատ, հաւա-
քանքով դարձում էր նրան իր տան մէջ և չէր
հաւատում թէ այդ կոյտը միևնույն կերակուր
չի դառնալ: Այսօր հայերէն գրքը սպաւառ է տալ,
եթէ միայն լինի ձեռք բերելու, կարգաւո-
բան: Մի ժամանակ հայ հեղինակը, տպագրե-
լով իր գործից մի քանի հարիւր հատ, հաւա-
քանքով դարձում էր նրան իր տան մէջ և չէր
հաւատում թէ այդ կոյտը միևնույն կերակուր
չի դառնալ: Այսօր հայերէն գրքը սպաւառ է տալ,
եթէ միայն լինի ձեռք բերելու, կարգաւո-
բան: Մի ժամանակ հայ հեղինակը, տպագրե-
լով իր գործից մի քանի հարիւր հատ, հաւա-
քանքով դարձում էր նրան իր տան մէջ և չէր
հաւատում թէ այդ կոյտը միևնույն կերակուր
չի դառնալ: Այսօր հայերէն գրքը սպաւառ է տալ,
եթէ միայն լինի ձեռք բերելու, կարգաւո-
բան: Մի ժամանակ հայ հեղինակը, տպագրե-
լով իր գործից մի քանի հարիւր հատ, հաւա-
քանքով դարձում էր նրան իր տան մէջ և չէր
հաւատում թէ այդ կոյտը միևնույն կերակուր
չի դառնալ: Այսօր հայերէն գրքը սպաւառ է տալ,
եթէ միայն լինի ձեռք բերելու, կարգաւո-
բան: Մի ժամանակ հայ հեղինակը, տպագրե-
լով իր գործից մի քանի հարիւր հատ, հաւա-
քանքով դարձում էր նրան իր տան մէջ և չէր
հաւատում թէ այդ կոյտը միևնույն կերակուր
չի դառնալ: Այսօր հայերէն գրքը սպաւառ է տալ,
եթէ միայն լինի ձեռք բերելու, կարգաւո-
բան: Մի ժամանակ հայ հեղինակը, տպագրե-
լով իր գործից մի քանի հարիւր հատ, հաւա-
քանքով դարձում էր նրան իր տան մէջ և չէր
հաւատում թէ այդ կոյտը միևնույն կերակուր
չի դառնալ: Այսօր հայերէն գրքը սպաւառ է տալ,
եթէ միայն լինի ձեռք բերելու, կարգաւո-
բան: Մի ժամանակ հայ հեղինակը, տպագրե-
լով իր գործից մի քանի հարիւր հատ, հաւա-
քանքով դարձում էր նրան իր տան մէջ և չէր
հաւատում թէ այդ կոյտը միևնույն կերակուր
չի դառնալ: Այսօր հայերէն գրքը սպաւառ է տալ,
եթէ միայն լինի ձեռք բերելու, կարգաւո-
բան: Մի ժամանակ հայ հեղինակը, տպագրե-
լով իր գործից մի քանի հարիւր հատ, հաւա-
քանքով դարձում էր նրան իր տան մէջ և չէր
հաւատում թէ այդ կոյտը միևնույն կերակուր
չի դառնալ: Այսօր հայերէն գրքը սպաւառ է տալ,
եթէ միայն լինի ձեռք բերելու, կարգաւո-
բան: Մի ժամանակ հայ հեղինակը, տպագրե-
լով իր գործից մի քանի հարիւր հատ, հաւա-
քանքով դարձում էր նրան իր տան մէջ և չէր
հաւատում թէ այդ կոյտը միևնույն կերակուր
չի դառնալ: Այսօր հայերէն գրքը սպաւառ է տալ,
եթէ միայն լինի ձեռք բերելու, կարգաւո-
բան: Մի ժամանակ հայ հեղինակը, տպագրե-
լով իր գործից մի քանի հարիւր հատ, հաւա-
քանքով դարձում էր նրան իր տան մէջ և չէր
հաւատում թէ այդ կոյտը միևնույն կերակուր
չի դառնալ: Այսօր հայերէն գրքը սպաւառ է տալ,
եթէ միայն լինի ձեռք բերելու, կարգաւո-
բան: Մի ժամանակ հայ հեղինակը, տպագրե-
լով իր գործից մի քանի հարիւր հատ, հաւա-
քանքով դարձում էր նրան իր տան մէջ և չէր
հաւատում թէ այդ կոյտը միևնույն կերակուր
չի դառնալ: Այսօր հայերէն գրքը սպաւառ է տալ,
եթէ միայն լինի ձեռք բերելու, կարգաւո-
բան: Մի ժամանակ հայ հեղինակը, տպագրե-
լով իր գործից մի քանի հարիւր հատ, հաւա-
քանքով դարձում էր նրան իր տան մէջ և չէր
հաւատում թէ այդ կոյտը միևնույն կերակուր
չի դառնալ: Այսօր հայերէն գրքը սպաւառ է տալ,
եթէ միայն լինի ձեռք բերելու, կարգաւո-
բան: Մի ժամանակ հայ հեղինակը, տպագրե-
լով իր գործից մի քանի հարիւր հատ, հաւա-
քանքով դարձում էր նրան իր տան մէջ և չէր
հաւատում թէ այդ կոյտը միևնույն կերակուր
չի դառնալ: Այսօր հայերէն գրքը սպաւառ է տալ,
եթէ միայն լինի ձեռք բերելու, կարգաւո-
բան: Մի ժամանակ հայ հեղինակը, տպագրե-
լով իր գործից մի քանի հարիւր հատ, հաւա-
քանքով դարձում էր նրան իր տան մէջ և չէր
հաւատում թէ այդ կոյտը միևնույն կերակուր
չի դառնալ: Այսօր հայերէն գրքը սպաւառ է տալ,
եթէ միայն լինի ձեռք բերելու, կարգաւո-
բան: Մի ժամանակ հայ հեղինակը, տպագրե-
լով իր գործից մի քանի հարիւր հատ, հաւա-
քանքով դարձում էր նրան իր տան մէջ և չէր
հաւատում թէ այդ կոյտը միևնույն կերակուր
չի դառնալ: Այսօր հայերէն գրքը սպաւառ է տալ,
եթէ միայն լինի ձեռք բերելու, կարգաւո-
բան: Մի ժամանակ հայ հեղինակը, տպագրե-
լով իր գործից մի քանի հարիւր հատ, հաւա-
քանքով դարձում էր նրան իր տան մէջ և չէր
հաւատում թէ այդ կոյտը միևնույն կերակուր
չի դառնալ: Այսօր հայերէն գրքը սպաւառ է տալ,
եթէ միայն լինի ձեռք բերելու, կարգաւո-
բան: Մի ժամանակ հայ հեղինակը, տպագրե-
լով իր գործից մի քանի հարիւր հատ, հաւա-
քանքով դարձում էր նրան իր տան մէջ և չէր
հաւատում թէ այդ կոյտը միևնույն կերակուր
չի դառնալ: Այսօր հայերէն գրքը սպաւառ է տալ,
եթէ միայն լինի ձեռք բերելու, կարգաւո-
բան: Մի ժամանակ հայ հեղինակը, տպագրե-
լով իր գործից մի քանի հարիւր հատ, հաւա-
քանքով դարձում էր նրան իր տան մէջ և չէր
հաւատում թէ այդ կոյտը միևնույն կերակուր
չի դառնալ: Այսօր հայերէն գրքը սպաւառ է տալ,
եթէ միայն լինի ձեռք բերելու, կարգաւո-
բան: Մի ժամանակ հայ հեղինակը, տպագրե-
լով իր գործից մի քանի հարիւր հատ, հաւա-
քանքով դարձում էր նրան իր տան մէջ և չէր
հաւատում թէ այդ կոյտը միևնույն կերակուր
չի դառնալ: Այսօր հայերէն գրքը սպաւառ է տալ,
եթէ միայն լինի ձեռք բերելու, կարգաւո-
բան: Մի ժամանակ հայ հեղինակը, տպագրե-
լով իր գործից մի քանի հարիւր հատ, հաւա-
քանքով դարձում էր նրան իր տան մէջ և չէր
հաւատում թէ այդ կոյտը միևնույն կերակուր
չի դառնալ: Այսօր հայերէն գրքը սպաւառ է տալ,
եթէ միայն լինի ձեռք բերելու, կարգաւո-
բան: Մի ժամանակ հայ հեղինակը, տպագրե-
լով իր գործից մի քանի հարիւր հատ, հաւա-
քանքով դարձում էր նրան իր տան մէջ և չէր
հաւատում թէ այդ կոյտը միևնույն կերակուր
չի դառնալ: Այսօր հայերէն գրքը սպաւառ է տալ,
եթէ միայն լինի ձեռք բերելու, կարգաւո-
բան: Մի ժամանակ հայ հեղինակը, տպագրե-
լով իր գործից մի քանի հարիւր հատ, հաւա-
քանքով դարձում էր նրան իր տան մէջ և չէր
հաւատում թէ այդ կոյտը միևնույն կերակուր
չի դառնալ: Այսօր հայերէն գրքը սպաւառ է տալ,
եթէ միայն լինի ձեռք բերելու, կարգաւո-
բան: Մի ժամանակ հայ հեղինակը, տպագրե-
լով իր գործից մի քանի հարիւր հատ, հաւա-
քանքով դարձում էր նրան իր տան մէջ և չէր
հաւատում թէ այդ կոյտը միևնույն կերակուր
չի դառնալ: Այսօր հայերէն գրքը սպաւառ է տալ,
եթէ միայն լինի ձեռք բերելու, կարգաւո-
բան: Մի ժամանակ հայ հեղինակը, տպագրե-
լով իր գործից մի քանի հարիւր հատ, հաւա-
քանքով դարձում էր նրան իր տան մէջ և չէր
հաւատում թէ այդ կոյտը միևնույն կերակուր
չի դառնալ: Այսօր հայերէն գրքը սպաւառ է տալ,
եթէ միայն լինի ձեռք բերելու, կարգաւո-
բան: Մի ժամանակ հայ հեղինակը, տպագրե-
լով իր գործից մի քանի հարիւր հատ, հաւա-
քանքով դարձում էր նրան իր տան մէջ և չէր
հաւատում թէ այդ կոյտը միևնույն կերակուր
չի դառնալ: Այսօր հայերէն գրքը սպաւառ է տալ,
եթէ միայն լինի ձեռք բերելու, կարգաւո-
բան: Մի ժամանակ հայ հեղինակը, տպագրե-
լով իր գործից մի քանի հարիւր հատ, հաւա-
քանքով դարձում էր նրան իր տան մէջ և չէր
հաւատում թէ այդ կոյտը միևնույն կերակուր
չի դառնալ: Այսօր հայերէն գրքը սպաւառ է տալ,
եթէ միայն լինի ձեռք բերելու, կարգաւո-
բան: Մի ժամանակ հայ հեղինակը, տպագրե-
լով իր գործից մի քանի հարիւր հատ, հաւա-
քանքով դարձում էր նրան իր տան մէջ և չէր
հաւատում թէ այդ կոյտը միևնույն կերակուր
չի դառնալ: Այսօր հայերէն գրքը սպաւառ է տալ,
եթէ միայն լինի ձեռք բերելու, կարգաւո-
բան: Մի ժամանակ հայ հեղինակը, տպագրե-
լով իր գործից մի քանի հարիւր հատ, հաւա-
քանքով դարձում էր նրան իր տան մէջ և չէր
հաւատում թէ այդ կոյտը միևնույն կերակուր
չի դառնալ: Այսօր հայերէն գրքը սպաւառ է տալ,
եթէ միայն լինի ձեռք բերելու, կարգաւո-
բան: Մի ժամանակ հայ հեղինակը, տպագրե-
լով իր գործից մի քանի հարիւր հատ, հաւա-
քանքով դարձում էր նրան իր տան մէջ և չէր
հաւատում թէ այդ կոյտը միևնույն կերակուր
չի դառնալ: Այսօր հայերէն գրքը սպաւառ է տալ,
եթէ միայն լինի ձեռք բերելու, կարգաւո-
բան: Մի ժամանակ հայ հեղինակը, տպագրե-
լով իր գործից մի քանի հարիւր հատ, հաւա-
քանքով դարձում էր նրան իր տան մէջ և չէր
հաւատում թէ այդ կոյտը միևնույն կերակուր
չի դառնալ: Այսօր հայերէն գրքը սպաւառ է տալ,
եթէ միայն լինի ձեռք բերելու, կարգաւո-
բան: Մի ժամանակ հայ հեղինակը, տպագրե-
լով իր գործից մի քանի հարիւր հատ, հաւա-
քանքով դարձում էր նրան իր տան մէջ և չէր
հաւատում թէ այդ կոյտը միևնույն կերակուր
չի դառնալ: Այսօր հայերէն գրքը սպաւառ է տալ,
եթէ միայն լինի ձեռք բերելու, կարգաւո-
բան: Մի ժամանակ հայ հեղինակը, տպագրե-
լով իր գործից մի քանի հարիւր հատ, հաւա-
քանքով դարձում էր նրան իր տան մէջ և չէր
հաւատում թէ այդ կոյտը միևնույն կերակուր
չի դառնալ: Այսօր հայերէն գրքը սպաւառ է տալ,
եթէ միայն լինի ձեռք բերելու, կարգաւո-
բան: Մի ժամանակ հայ հեղինակը, տպագրե-
լով իր գործից մի քանի հարիւր հատ, հաւա-
քանքով դարձում էր նրան իր տան մէջ և չէր
հաւատում թէ այդ կոյտը միևնույն կերակուր
չի դառնալ: Այսօր հայերէն գրքը սպաւառ է տալ,
եթէ միայն լինի ձեռք բերելու, կարգաւո-
բան: Մի ժամանակ հայ հեղինակը, տպագրե-
լով իր գործից մի քանի հարիւր հատ, հաւա-
քանքով դարձում էր նրան իր տան մէջ և չէր
հաւատում թէ այդ կոյտը միևնույն կերակուր
չի դառնալ: Այսօր հայերէն գրքը սպաւառ է տալ,
եթէ միայն լինի ձեռք բերելու, կարգաւո-
բան: Մի ժամանակ հայ հեղինակը, տպագրե-
լով իր գործից մի քանի հարիւր հատ, հաւա-
քանքով դարձում էր նրան իր տան մէջ և չէր
հաւատում թէ այդ կոյտը միևնույն կերակուր
չի դառնալ: Այսօր հայերէն գրքը սպաւառ է տալ,
եթէ միայն լինի ձեռք բերելու, կարգաւո-
բան: Մի ժամանակ հայ հեղինակը, տպագրե-
լով իր գործից մի քանի հարիւր հատ, հաւա-
քանքով դարձում էր նրան իր տան մէջ և չէր
հաւատում թէ այդ կոյտը միևնույն կերակուր
չի դառնալ: Այսօր հայերէն գրքը սպաւառ է տալ,
եթէ միայն լինի ձեռք բերելու, կարգաւո-
բան: Մի ժամանակ հայ հեղինակը, տպագրե-
լով իր գործից մի քանի հարիւր հատ, հաւա-
քանքով դարձում էր նրան իր տան մէջ և չէր
հաւատում թէ այդ կոյտը միևնույն կերակուր
չի դառնալ: Այսօր հայերէն գրքը սպաւառ է տալ,
եթէ միայն լինի ձեռք բերելու, կարգաւո-
բան: Մի ժամանակ հայ հեղինակը, տպագրե-
լով իր գործից մի քանի հարիւր հատ, հաւա-
քանքով դարձում էր նրան իր տան մէջ և չէր
հաւատում թէ այդ կոյտը միևնույն կերակուր
չի դառնալ: Այսօր հայերէն գրքը սպաւառ է տալ,
եթէ միայն լինի ձեռք բերելու, կարգաւո-
բան: Մի ժամանակ հայ հեղինակը, տպագրե-

րաւարարական դատարանով լուծելու հարցը՝
վեներեցուկայի դէպքերն եւ, որոնք կարող էին
պատահելով առջը բերել, ենթակվեցին նորի
պէս միջնորդ դատարանի իրաւաւորութեան, և
համարձակ կարելի է ասել, որ եթէ Եւրօպայի
մարմին վրա չը լինէր Թիւրքական թարախոտ
վէճը, եթէ Թիւրքիան խեղճ դար ու համա-
ձայնէր իրագործել բարեկիցօրէն բերելին
դայնապաշտով ստանձնած իր պարտաւորութիւն-
ները՝ Սակեղոնի մոլորակ և Հայաստանում բա-
րեկարգութիւններ մտցնելու մասին, համաշ-

խաղաղութիւնը երկար ժամանակ ապահովված կը լինէր:

Յանկանք և յուսանք, որ մակեդոնական և հայկական հարցերը, չորսիւն Ռուսաստանի, Յունաստանի և Աւստրիայի խաղաղապետական կոնֆերանսները, լուծվին խաղաղ եղանակով և քրիստոնէական հարստահարած ազգութիւնները ստանան խաղաղ, ապահով կեանք վարելու իրաւունքը: Այդ տեսակէտից Մոնակոյում գումարված խաղաղութեան համախաղաղային XI կոնգրէսը, Բրիտանիոյ գումարված հայաստանական կոնֆերանսը, Վիեննայում և այլ տեղերում կայացած միտինգները ի նպաստ մակեդոնացիների նշանակութիւն են ստանում, իբրև արտախաղաղութեան խղճմունքի և ազգերի ցանկութեան վերջ դնել եղբայրասպան պատերազմներին, վերջ դնել անօգուտ կոտորածներին և այլն տեղ դնել միայն իրաւունքը մարդկութեան փոխադարձ յարաբերութիւններին մէջ:

Հասարակական, սոցիալական և գիտական մտաւոր կեանքն ևս Եւրոպայում զօրեղ արտայայտութիւն է ստացել 1902-ին Եւրոպայի զանազան կենտրոններում կայացած միջազգային կոնգրէսների, կոնֆերանսների և քաղաքների մէջ, որոնց շատերի նպատակը և ձգտումն եղել է մարդկային վշտերը, տառապանքները թիթեակցելու և ամուրի: Պէտք է իշխեն կարմիր խաչի միջազգային կոնֆերանսներն, որ կայացաւ Պետերբուրգում, նոյն տեղ գումարված կրիսիսայինների միջազգային կոնգրէսը, Բրիտանիոյ մէջ կայացած միջազգային կոնգրէսը սփիւրձած հակաթիւրքային միջազգային կոնֆերանսներն, մասնաւոր XII միջազգային կոնգրէսը՝ Բէրլինում և արեւելադոնների XIII միջազգային կոնգրէսը՝ Համբուրգում:

Ճարմայ սկզբին Յիսուսիան տանց իր ամենամեծ բանաստեղծի՝ Վիկտոր Հիւգոյի ծննդեան հարեւրամակը, Դանիան տանց իր նշանաւոր գրող Գ. Բրանտէի ծննդեան վաթսուներեակը, Նորվեգիան իր հռչակաւոր ազգային բարաստեղծ Բեռնսոնի ծննդեան եօթանասնամակը: Այդ տոնակաութիւնները խոր, անկեղծ յարգանք էին դէպի եւրոպական մտքի խոշոր ներկայացուցիչները Մի և նոյն ժամանակ եւրոպական միտքը, գիտութիւնը և գրականութիւնը սգով համակվեցին, կորցնելով այնպիսի գիտական հանձար, ինչպէս Րուզովի վրիճովը և այնպիսի գրող, ինչպէս Էմիլ Զօլան:

Եւրոպայից դուրս՝ Ասիայում, Ինդոնեզիան տոկուն և անընդհատ կերպով շարունակում է իր քաղաքակրթութիւնը, Զինաստանը դեռ երեքում էր խռովութիւնների մէջ, Թիւրքիան առաջադիմութեան ոչ մի ձգտում և նշույլ ցոյց չը տուէր և մասնաշարժներ երկրներէից մինչև Պարսկաստանը, իբրև հետևանք Շահի ճանապարհորդութեան Սուրպա, ընթացիկներ մտցնելու տրամադրութիւն ցոյց տուց:

Ամերիկայում Միացեալ-Նահանգների նախագահ Րուզուելթ եռանգուն ջանքեր գործ դրեց մաքաւելու տրեստների և միջոցակառնների դէմ: Արտասահմանի հայրենական կենտրոն մէջ նկատված դէպքերի չարքում ուղարկութեան արժանի է Կիլիկիայի կաթողիկոսի ընտրութիւնը, յանձն Սահակ եպիսկոպոս Խաչատուրի: Նոր, 1903 տարին մտաւ համաշխարհային պատմութեան մէջ բարեկարգ շնորհներով: Մարդկեք, որ գէթ այս տարի լուծվին մակեդոնական և հայկական չարաքառտիկ հարցերը և արեւելեան հարցը այլ ևս դադարէ վտանգ լինելու համաշխարհային խաղաղութեան համար:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

— Կ. Պոլսից հեռագրում են, որ յունաց եկեղեցու պաշտօնականները եռանգուն կերպով զբաղվում են հնարաւոր միջոցներ գտնել՝ դիմադրելու կաթոլիկութեան արտազանդային Արեւելքում: Յունաց պատրիարքը մի կոնգրէս հրաւիրակներով, յայտնում է, որ միակ միջոցը՝ դպրոցների բացումն է:

— Հոռոմում, այս տարվայ տարիքի 22—24-ին պետք է կայանայ հակա-սորիական կոնգրէս ևն XIII պապի հովանաւորութեան ներքոյ: — Ամերիկայի Միացեալ-Նահանգների կառավարութիւնը արդէն էլ դադարեցնում է իր փոխադրութիւնները, որոնք արդարեւ են: Այդ առիթով, իտալական մամուլը զբաղվում է իտալիայի ժողովրդական լուսաւորութեան խնդրով: Թէև իտալիայում ուսումը պարտադիր է, բայց որովհետև պետական եկամուտը մեծ մասը ծախսվում է զօրանցների վրա, դրա համար անդադգէտները թիւը շատ մեծ է:

— Հելլենական մամուլը իր դժգոհութիւնն է յայտնում կոմս Լամպրոֆի ճանապարհորդութեան առիթով: Նա մասնացոյց է անում այն

բանի վրա, որ ուսուցող միջոցները այցելեց Սերբիայի և Բոսնիայի մարաթաղաքները և չուզեց լսել յունական ձայնը Մակեդոնիայի մասին: Յունաստանի միջնորդ-նախագահ Դե-լիանին իբր թէ այն կարծիքը յայտնեց, որ Յունաստանը չէ կարող անտարբեր վերաբերվել այն բանին, որ մակեդոնական հարցը վճարվում է քաղաքագէտ սլաւոնական տեսակէտով: Եթէ չենք օգործական իշխանութիւն Մակեդոնիայի կառավարիչ, յոյները այդ կը համարեն պատերազմի յայտարարութիւն բարկանեան ամբողջ Հելլենականութեան: Յունաց կառավարութիւնը պատրաստում է մի յայտարար պետութիւնների ուղարկելու, որի մէջ մասնացոյց կան, որ յունական տարրը Մակեդոնիայում ամենագործողն է իր թւով, ինտելիգենտութեամբ և հարստութեամբ:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մ Ա Ն Ր Ա Ն Կ Ա Ր

Երեկ երեկոյեան եւ հրաւիրված էի «Մշակ» խմբագրատուն ներկայ լինելու տօնածառի նուէրների բաժանելուն:

Տօնածառը հարուստ չէր արտաքին արդուզարդով և պարզուն պարագաներով, բայց նա ճոխ ու հարուստ էր ամեն տեսակ նուէրներով: — Պէտք է նուէրներ ուղարկել զանազան անձերին և ինքնապատիւներին, ասում էին խմբագրատունը:

— Ուղարկենք, ուղարկենք, համաձայնում էին միւսները, բայց ում էինք ուղարկենք— ահա դժուար հարցը:

Տօնածառի ձեւերից կախված բազմաթիւ նուէրները սպասում էին իրանց իւրեւնկարներին:

— Թող մեզինք մէկը հանէ այն տոմարները, որոնց վրա նշանակված են մարդկանց և ինքնապատիւների անունները, իսկ միւսը թող ծառից նուէրները:

Եւ յանձն առաւ արձանագրել և ցուցակ կազմել, որպէս զի նա միայն նուէր ստացողներին համար դարձրուր և անթաղաճ մի յիշատակ: Ինչպէս կարելի է մեզանում մի քալ անել և չը մոռնալ անհամանալու կամ անհամայնութեան մասին:

Թիֆլիսի Հայոց Բարեգործական Ընկերութեան հազար ղեկադիր տաղանդ վերցնելու մի կայաց:

Ի Թաւ ա գ ի ն գ ր ա ռ ա ռ ի ն հին ու նոր անդամների վրա նշանակած ապաւիտներին մի ցուցակ:

Թիֆլիսի նոր աւարտող ճիւղի հին առաջնորդի պատկերը:

Թիֆլիսի կոնսիստորիայի նախանշանաւոր Միլիտանի Բարսիս կորուստը գիրքը նորագոյն առաջաւոր:

Մակեդոնացիներին՝ եւրոպական խաղաղութեան մասին մի գիւծին գիրք:

Թիւրքահայերին՝ նոյնը:

Կանանց՝ պարտածէ անթիւ բաժանմունքներով:

Բագուաւրականներին՝ իրանց հայրերի տըրքիները և մանկները:

Նկարիչներին՝ բանկային չեկեր նրանց պատկերների համար:

Սագերին՝ ազգային դրոշակներ բոլոր երկրներէից:

Գիւղացիներին՝ Փարաւօնի եօթ վտիտ կովի պատկերները:

Կրիտիկոսներին՝ խոշորացոյցներ ազգային պարտանքները նկարագրելու համար:

Բեպօրտէօրներին՝ բազմից զանազան մեծութեան և գոյնի:

Գողերին և աւազակներին — զինամթափութեան օրէնքի յօդուածը:

Օրիորդներին — պոստ-կարտեր ալբոմում գնելու համար:

Արամազդին — մի ժապաւն, որի վրա գրված է հետեւեալը՝ «Երէ էլ էս կուռ մտիկ տու է»:

Մանուկներին — ուղիղ հաշիւներ գրելու ձեռնարկներ:

Պարականայինին — կնքված կտակների մի մեծ կապոց:

Թիֆլիսի ձայնաւորներին — օգտաւորիկներ միմեանց ճառերը օգուտ որսալու համար:

Ֆելիքս Թոմսոնին — ասեղների մի արկղիկ:

Օտարաբաղաւցի Թիֆլիսցիներին — գողիտիկ պոստային ծրարներ Թիֆլիսից:

Մոռնողներին — բնօրինակ իրանց զաւակներին տեսնելու համար:

Նշանվողներին — ուկեայ շղթաներ:

Ամուսնիներին — երկաթեայ շղթաներ:

Թուղթի աղագողներին — ժամացոյցներ նստած ժամերը հաշելու համար:

Տէրտէրներին — շաքարի գլուխներ:

Կեղծողներին — կնքներ զանազան տեսակի:

Վարձկաններին — Թաւուկ, զուռնա և շուրի:

Փարիսեցիներին — Հայկերի խոշորացող և փոքրացող:

Շողոքորթներին — խոնկ ծխելու համար և ջերմաշափ յարմար գիրք բռնելու համար:

Հարուստներին — ապտերներ չքաւորներին տեսնելու համար:

Մանուկներին — հրեշտակիկների պատկերներ:

Մոլորներին — վկայականներ նրանց աշխատասիրութեան մասին:

Գրականագէտներին — ապտերների ցուցակներ:

Յանկարծ ներս մտաւ ծառան և առաց, որ ժամանակն անցնում է և անկարելի է սպասել: Եւ տուր գրածս և ինքս վերցրի մի ուրիշ թուղթ այնտեղ չարունակելու համար նուէրների արձանագրութիւնը:

Միայն մի բան կարողացայ աւելացնել՝ Ընթերցողներին — Շնորհաւորական բաց նամակներ:

Վրձին

«ՄՇԱԿ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՄԱՏ ԳՐՈՒԾԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

30 դեկտեմբերի

Կ. ՊՈԼԻՍ. Սայիդ-Փաշայի յատուկ մասնաժողովը ներկայացրեց Իլդի-Կիսկին հետեւեալ առաջարկութիւնը. Ժամագրքների անընդունակ զինուորները պետք է արձակվին պաշտօնից, անյապաղ պետք է վճարվին այն ուժերին, որոնք չեն վճարված նրանց, մակեդոնական կոմիտէի ձեռքաւարկած անդամները պետք է յանձնվին սովորական դատաստանին:

ՊԵՏՐՈՋԱՎՈՐՄԱ. Տեղի ունեցաւ Բարձրագոյն հրաման ուսուցչական սեմինարիայի բացման մասին:

ՈՒՖԱ. Ջլատուցուտի պետական գործարանում այրվում են միջոցների և գործիքների արհեստանոցները: Վնասը մի միլիոնից աւելի է: Պատճառը անգործութիւնն է: Հրդեհը մեկուսացրած է:

ՍՕՖԻԱ. Յունական 3-ին տեղի կոնսենայ յօդակնական կանոնադր. միջոցներ, որ պետք է յօդակնված լինի Ազատարար Թագաւորի արձանի բացման առիթով:

31 դեկտեմբերի

ԽԱՐԲԻ. Դեկտեմբերի 24-ին Սիմեօֆի շրջանի նախկին զինուորներից մէկը, որ գտնուէր այն բանից, որ միայն հարիւր բոլորի էր ստացել իրենցից Լիտվոլիւտ գրամարկից 65,000 բոլորի գողացողների տեղը ցոյց տալու համար, երեք անգամ ատրճանակ արձակեց Անդամուրեան շրջանի կառավարիչ գնեւոր Դիտերիսի վրա: Գնեւորը վերջ է ստացել ալ ուսին:

Կ. ՊՈԼԻՍ. Աղբիւնայից նահանգապետը կազմում է մի մասնաժողով, որը կը զբաղվի հիմնելով այնպիսի կենտրոնական ժողովներ, որոնք կը զբաղվին վիլայէթի վերակերպի հարցերով:

ԺՆՆԵՎ. Սաքսոնական կրօնադիմագրութեան միջոցով չէ բաժանվել Ժիւրնից, նա կամենում է ինքիքը տալ ամուսնալուծութեան համար:

ՊՐԱԳԱ. Բելիստագի և լանդտագի չեխական պատգամաւորների կատարողական կոմիտէները վճեց յայտնել, որ Կիլքէրի նախագիծը լեզուների մասին հակառակ են չեխական ժողովրդի շահերին լեզուների վերաբերմամբ և չեն կարող ծառայել որպէս հիմք բանակցութիւնների համար նրանց գերմանացի հայրենակիցների հետ: Մի փայտաժողովի յանձնված է մշակել հարցի մշակման ծրագիրը ներկայացնելու համար համակրութեան կոնֆերանսային: Առաջարկութիւնները չեխերին կոնֆերանսային հետաքննելու մասին մերժված են:

Կ. ՊՈԼԻՍ. Աղբիւնայից, Կապուի, Եմինայի և Սայոնիի վիլայէթներում նշանակված են արտաքին յարաբերութիւնների դիրեկտորներ, իւրաքանչիւրը նշանցից կը ստանայ 3000 պիաստր ամսական վիլայէթների թարգմանները նշանակված են դիրեկտորների օգնականներ:

Խմբագիր. ԱՆԷՔԱՆԴՐ ԲԱՆԻՍԻՐ Հրատարակիչներ. ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ ԻՍԼԱՄ ԻՄԷԻՔ-ԱՆԱՄԱՆԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Լ Ր Ս Ս Ե Կ Ա Ր

Գ ԻԳՈՐ ՉՈՒՇԱՆ

ՌՈՒՄ ՄԱՐՈՒԼԻ Ի ԶԵՐՈՒՄ

Հանդուցեայի պատկերով Գ. Դան, Մկրտուկ մանի, Գինը 35 կ. Դիմել—Գուտտենբերգ և Կենտրոնական գրաւաճառանոցներին:

3—5

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երանում է ամենքին, որ 1903 թուականի յունական 2-ին, առաւօտեան ժամը 10-ին տեղի կունենայ քաղաքային մասնաճառութեան խանութի բացումն Հաւաքարում, Մետեխի փողոցի վրա, Գուլասպոլի տանը:

1—1

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆՈՒՄ

Հին ցաւ թիւ, յունական 2-ին Հայ Դրամատիկական ընկերութեան դերասանները կը ներկայացնեն

ՄԵԾԱՊՈՆՏԻ ՄՈՒՐՆԱՅԻՆՆԵՐ

Կօմեդ. 3 դոր., հեղ. Պարոնեանի Մասնակցում է ամբողջ խումբը Սկիզբն է 8 ժամին երեկոյեան

Տոնակները ծախվում են Ժողովարանի շէջ-ցարի մօտ:

2—1

ԳՈՒՅՏԵՆԲԵՐԳ

գրախանութում վաճառվում են

ԲԺ. Ա. Բուդուլեանի հետեւեալ գրքերը

1. Առողջ հոգին առողջ մարմնի մէջ. . . 10 կ.
2. Դեղձախոտ (գոյտուխոտ) . . . 10 »
3. Ո՛վ է յանցաւորը. . . 15 »
4. Կարիք և բարեգործութիւն. . . 15 »
5. Ժամանակակիցութիւն և դատարան-կութիւն. . . 15 »

6. Մանկավարժական համար. գրոյցներ. 15 »
7. Մարմնամարզութիւն (25 պատկեր). 25 »
8. Առողջապահական նուէր նորատի կանանց. . . 20 »

9. Կինը և տղամարդը. . . 15 »
10. Վերաբուժական հիւանդութիւն . . . 5 »

11. Ինչ է կաշու հիւանդութիւնը. . . 15 »
12. Երիտասարդութիւն և ծերութիւն. 15 »
13. Առողջ ու հիւանդ երեխայի ոգին. 20 »
14. Ուղեղի սփիւլիւր (գլխի և ողնայարի) 20 »

ՊԱՏՐԱՍ ՆԵՍ ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

1) «Բուռն և երազ», 2) «Մտածութիւն հիւանդութիւնները» (Թարգմ.), 3) «Երաւունք և կոխ», 4) «Մտածութիւնները», 5) «Բնութեան ոյժը, ինչպէս բժշկի», 6) «Ներկայիս երեւոյթները»:

Այս վեց գրքերիցից յոյսացած դուռ արգիւնքը կուղարկվի Պարսկաստանում բացվելիք ընտանեկան-Պատկանեան գիւղատնտեսարհեստագիտական դպրոցի-ի օգտին:

Դիմել՝ Тифлиск. Книжный магазинъ Гуттенберга, Лорисъ-Мелик-овская ул.; № 11. Г. Галустяны.

3—3

Բ Ժ Ե Կ Զ Գ Ե Տ

ԳՐ. ԻՎ. ՏԵՐ-ԳՐԻԳՈՐԵԱՆՏ

Կնքներ և երեկոյեանի հիւանդութիւնների Ընդունում է առաւօտեան 10-ից մինչև 11-ը և 5-ից մինչև 7 ժամ երեկոյեան Միտայովսկի պրոպագանդ 154, Տէլեֆոն 825.

11—30

Լ Ր Ս Ս Ե Կ Ա Ր

ՇԱՀՐԱՐԱՐ

ՋՀՈՒԴ-ԳՈՒՇԱՆ

(Հրէասպանութիւն)

Մեծ վեպ Պարսկաստանի կեանքից (323 էջ, մանր տառերով)

Գինն է ՄԵԿ ՐՈՒՐԻ

Դիմել Թիֆլիսում՝ Կենտրոնական և Գուտտենբերգ գրալուստանոցներին, իսկ միւս քաղաքներից—Մուրճի խմբագրութեան: Տասն հատ գնումը վճարում են 9 բոլորի:

10—10

ՋՀՈՒՇԱՆԵՐ ԿԵԶԵՆԵՐԻԳ

ԱՌՈՂՋԱՔԱՅԱՆ

ԲՈՐՆՕՏԻՄՈՒԵԱՆ ՍԱՊՈՆ

Գ. Դ. Ի. Բ. Գ. Ե. Ս.

ՈՒՆՅԱՆՈՒՄ ԵՎ ԿԵՆՏՐՈՆԱՅԻՆ ԵՎ ԿԵՆՏՐՈՆԱՅԻՆ ԵՎ ԿԵՆՏՐՈՆԱՅԻՆ ԵՎ ԿԵՆ

ՀԱՅՈՑ ԻՐԱՄԱՏԻԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Հայերէն ներկայացումները ՇԱՐՈՇՆԱԿԵԼՈՒ ԵՆ և ՅՈՒՆԿԱՐ ու ՓԵՏՐՎԱՐ ամիսները—ԱՐ-ՏԻՍԱՆԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ԹԱՏՐՈՆՈՒՄ (Իսկ երկու ներկայացում—Քիշիսի Ժողովարանի դահլիճում)

Բացի այժմեան ամբողջ դերասանական խմբից, նաև հրաւիրված է ինն ներկայացումների հա-
մար մեր յայտնի դերասանուհի
Տ Ի Կ Ի Ն Ս Ի Ր Ա Ն Ո Յ Շ

Յունիարի 2-ին Ժողովարանի դահլիճում ներկայացվելու է Պարոնանի յայտնի կատակերգու-
թիւնը
„ՄԵՆԸՎԱՏԻ ՄՈՒՐԱՅԿԱՆՆԵՐ“

Յունիարի 4-ին առաւօտեան, գլխավորապէս աշակերտներին և աշակերտների համար, ար-
տակարգ է Ժամանակը գնորդի, Արտիստական ընկերութեան թատրոնում,
„ԿԱՍԻՐՎԱՆ ՊՐԻՆՏ“ գլխավոր հերոսը
Յունիարի 3-ին Արտիստական թատրոնում Տիկին ՍԻՐԱՆՈՅՇԻ առաջին դասուրը
Մանրամասնութիւնները առանձին արկիւններով։ 1—1

ОТКРЫТА ПОДПИСКА НА 1903 ГОДЪ

На общественно-литературную и политическую газету „БАКЪ“

сЪ ОБШИРНЫМЪ НЕФТЯНЫМЪ ОТДѢЛОМЪ.

Съ пересылкой: на годъ 8 р. 50 к., 11 м. 7 50 к. 10 м. 7 р. 9 м. 6 р. 50 к., 8 м.
6 р. 7 м. 5 р. 50 к., 5 м. 4 р. 50 к., 4 м. 4 р., 3 м. 3 р., 2 м. 2 р. 50 к. 1 м. 1 р. 50 к.
За границу: на годъ 15 р., на полгода 8 р.

Подписываться можно на все сроки, но не иначе какъ съ перваго числа каж-
даго мѣсяца.

За перемѣну адреса просить высылать 5 семикопеечныхъ марокъ.

Допускается разсрочка подписныхъ денегъ на слѣдующихъ условіяхъ: при подп. скѣ
вносится не менѣе 4 р. 50 к., а затѣмъ 15 февраля и 15 марта по 2 рубля.

Допускается разсрочка и на болѣе льготныхъ условіяхъ, но по соглашенію съ
конторой редакціи.

Годовые подписчики на 1903 годъ въ 1902 г. получаютъ газету безплатно со дня
подписки.

Подписка принимается въ г. Баку, въ конторѣ редакціи (Парапетъ, домъ Степа-
новой).

1—3

Редакторъ-издатель А. Н. Лавровъ.

ОТКРЫТА ПОДПИСКА НА 1903 ГОДЪ

на издающуюся въ Тифлисѣ политическую и литературную ежедневную газету

„НОВОЕ ОБОЗРѢНІЕ“

(XX-й годъ изданія)

У С Л О В І Я П О Д П И С К И

сЪ доставкой и пересылкой:

на 12 мѣсяцевъ	на 6 мѣсяцевъ
7 р. — к.	4 р. — к.
„ 11 „	„ 5 „
„ 10 „	„ 4 „
„ 9 „	„ 3 „
„ 8 „	„ 2 „
„ 7 „	„ 1 „

За границу: на годъ 14 р., на полгода 8 р., на 3 мѣсяца—5 руб.

Допускается разсрочка платежа: къ 1-му января—4 р., къ 1-му июня—3 р.

Для сельскихъ учителей, народныхъ и школьных библиотекъ и благотворительныхъ учре-
жденій слѣдуетъ скидка: годовая плата для иногороднихъ—6 руб., для городскихъ—5 руб.

Подписка принимается не иначе, какъ считая съ 1-го числа каждаго мѣсяца—въ Тифлисѣ,
въ конторѣ газеты, Барятинская ул., д. № 8.

Плата за объявленія: для Кавказскаго края на 1 стр. одинъ разъ—15 коп. (со строки
петита), на 4 стр.—8 к. Объявленія, печатаемые болѣе одного раза, на 1-й стр.—10 к. (со-
строки петита), на 4-й стр.—5 коп. За годовыя объявленія—значительная скидка.

2—2

Открыта подписка на 1903 годъ
НА ГАЗЕТУ

„Тифлисскій Листокъ“

(ГОДЪ ИЗДАНІЯ XXVI-й)

Въ 1903 году, какъ и ранше, газета будетъ выходить ежедневно, заключая въ себѣ
слѣдующіе отдѣлы и подотдѣлы: I. Дѣйствія и распоряженія правительства. II. Телеграммы
отъ собственныхъ корреспондентовъ и „Россійскаго телеграфнаго агентства“. III. Статьи по
общимъ краевымъ вопросамъ, а также по вопросамъ городской жизни и городского самоуправ-
ления. IV. Внутреннія извѣстія. V. Иностранныя извѣстія. VI. Мѣстный отдѣлъ (хроника
тифлисской жизни и другихъ мѣстъ Кавказа и Закавказья). VII. Корреспонденціи изъ разныхъ
мѣстъ Кавказа (отъ нашихъ корреспондентовъ). VIII. Злободневные фельетоны. IX. Судебный
отдѣлъ. X. Письма читателей. XI. Обзоръ печати (общей и кавказской). XII. Фельетоны (го-
родской, обзорные кавказской жизни, популярно-научный, историческій, беллетристика, ино-
странный и внутренней общественной жизни, журнальное обозрѣніе и др.) XIII. Театръ и му-
зыка. XIV. По Россіи. XV. Смѣсь. XVI. Справочный отдѣлъ и объявленія.

По мѣрѣ надобности будутъ выходить отдѣльныя „Иллюстрированныя при-
бавленія“.

По понедѣльникамъ подписчикамъ будутъ разсылаемы телеграммы съ правочнымъ отдѣломъ
и объявленіями.

ПОДПИСНАЯ ЦѢНА: Съ доставкой Тифлисѣ: на годъ 5 р., на 6 мѣс.—3 р. на 3 мѣс.
—1 р. 75 к., 1 мѣс.—75 к.; Съ пересылкой иногороднимъ: на годъ—7 р., на 6 мѣс.—4 р.,
на 3 мѣс.—2 р. 50 к., на 1 мѣс.—1 р., Съ пересылкой за границу: на годъ—12 р., на 6 мѣс.—
7 р., на 3 мѣс.—4 р., на 1 мѣс.—1 р., 50 к.

Подписка принимается на любой срокъ, только съ 1-го числа каждаго мѣсяца исключи-
тельно въ конторѣ изданія, Головинскій проспектъ, № 3.

ПЛАТА ЗА ОБЪЯВЛЕНІЯ: для Закавказья за мѣсто, занимаемое строкой петита: на
первой страницѣ—10 коп. и на четвертой страницѣ—5 коп. Объявленія внѣ предѣловъ Закав-
казья принимаются исключительно въ центральной конторѣ Торговаго Дома Л. и Э. Метцль и
К. въ Москвѣ, Мясницкая, д. Ситова и въ отдѣленіяхъ его въ С.-Петербургѣ, на Большой-
Морской № 11; Варшавѣ по ул. Краковское предместье № 53, по 24 коп.—на первой стра-
ницѣ и 12 коп.—на четвертой страницѣ.

4—1

ՀԱՅՈՑ ՏԵՍԱՆ ԵՒ ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ ԵՆ

ՇԻՐԱԿ

ՊԱՏԻ, ԾՈՑԻ ԵՒ ՍԵՂԱՆԻ ՎԽՈՒՐԵԱՆԻ
1903 թ.

Պ Ա Տ Կ Ե Ր Ա Ջ Ա Ր Դ

Օ Ր Ա Ց Ո Յ Ց Ն Ե Ր Ը

Ամենահարուստ յաւերածներով

Այդ ամաց ունենալով, որ ՎԻՐԱԿ օրացոյցները իրանց օգտա-
կար եւ հարուստ յաւերածներով չորս տարի է արդէն գրաւել են
ընթերցողների բաւական ստուար բազմութիւն եւ թէ նրանց զգալի ա-
րագոյթեամբ աւարածուի են, ժողովրդի ամեն խաւերում, ուստի եւ
ներկայ օրացոյցները խմբագրելիս չը խնայեցինք ոչ մի ջանք աւելի
եւս հարստացնելու եւ ընդարձակելու նրանց յաւերածները:

Մոզի օրացոյցի գրուած յաւերածը վաճ է տիկին Նուարդ Կիսինեանի խմբա-
կազմում է 200 էրեւո, որ ոչ մի ուրիշ
հայերէն օրացոյց չունի եւ բացի զառաջան
աւարածութեամբ, վաճառականական օրէնա-
գիտական, բժշկական եւ այլ օգտակար տեղե-
կութիւններից, Մոզի օրացոյցում կան նաեւ
ընթերցանութեան համար առանձին հատուած-
ներ, ինչպէս ծեր մշակի խրատները երիտա-
ւարդին կամ հարստանայու միջոց, Անի քա-
ղաքի պատմութիւնը, նրա թագաւորները, Ա-
նիի աւերակները հայ բարեգործներ, Յարու-
թիւն Ամիրա Պէղծանի, Մ. Սանասարեանի եւ
Լազարեանների աւերի կենսագրութիւնները
զարդարված իրանց պատկերներով:

Պատի օրացոյցում, որ իր տեսակով առաջինն
է, այս տարի առանձին տեղ են բռնում հայոց
պատմութիւններից շատ հատուածներ՝ ինչպէս
հայերի ծագումը, հայ թագաւորներ՝ Արտա-
շէս, Դաւիթ, հայ միջնաբերդ. Դաւիթ Բէկ,
հայերի գաղթականութիւնը, ռուս-թրքական
պատերազմը եւ այլն, այլ եւ ընդհանուր եւ
եկեղեցական պատմութիւններից հատուածներ,
բարոյական խրատներ, կրթական առակներ, ա-
ռանքներ, ժողովրդական եւ աղջային երգեր
բժշկական, արհեստագիտական, աշխարհագրա-
կան, աստղագիտական եւ այլ օգտակար ու
հետաքրքիր տեղեկութիւններ:

Թէ պատի եւ թէ մոզի օրացոյցների նիւթը
բոլորովին նոր է:

Սեղանի օրացոյցը Վախրեան, որ կազմ-
ված է տիկին Նուարդ Կիսինեանի խմբա-
կազմում եւ հարուստ յաւերածութեամբ մի բանի
կանանց, կարող է իրօք ամեն մի ընտանիքի
բարեկամը լինել իր դաստիարակական, բժշկա-
կան, տնտեսական եւ այլ ընտանիքի վերաբե-
րեալ անհրաժեշտ տեղեկութիւններով: Վախու-
թեանը մեծ դիմող մի չքեղ հրատարակու-
թիւն է նուիրված հայ մարտիրոսի եւ զարդա-
րված է մի բանի յայտնի հայ կանանց պատկեր-
ներով եւ կենսագրութիւններով:

Մեր օրացոյցներից երկուսը կամ երեքը միա-
սին գնողները կը ստանան ձրի իրեր: Նուէր՝
«Ա. Էյմիլ»-ը 1600-ամեակի պատմութիւնը
եւ «Ա. մուսի» օրէնութեան նկարագրութիւնը
առանձին պատկերազարդ գրքովով:

Ճանկացողները կարող են մանրամասն բո-
վանդակութիւնը ստանալ ձրի:

Գները՝ պատիսը—50 կոպէկ, մոզիսը—20 կ.,
սեղանիսը—50 կոպէկ: Գումարով գնողներին
լինում է շատ ձեռնառու զիջում:

Դիմել՝ Ալեքսանդրօպէ, Կարապետ Ան-
յանք. Արտասանմանը Alexandropet, Kara-
pet Apinian.

Այլքաւորացողում չը գիմել ուրիշ ոչ մի
հասցէով:

Մուտքում եւ ցանկացողները շատան, որ ծա-
մանակին կարողանանք պատուէրները ճշու-
թեամբ կատարել:

8—8

Կարապետ Ափրեան

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ

Լ Ա Ր Օ Ր Ա Տ Օ Ր Ի Ա

Գ. ՓԱՍՏՐՄԱՃԵՆԻ

ԴՕԿՏՕՐ ԴԻՄԻԿԱՆ ԳՐԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Քիմիական անալիզներ (որակական եւ քանակական) ամեն տեսակ նիւթերի՝ հանքեր, հանքային
ջրեր, գիւղատնտեսական նիւթեր եւ այլն եւ այլն:

Տիկին Թեֆլիս, Կաւկասկա Կենտրոնական Լաբորատորիա Դոկտոր քիմիա Գ. Փաստր-
մաճիյան, Վոլյամինովսկայա լ. Դ. Լորիս-Մելիկովա, № 19. 15—24

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ն Ա Ք Ե Ժ Ք Ա

Ճոժային, գեաւորի եւ ցամաքային ապահովագրութեան, ապահովների տեղափոխութեան եւ
գույքերը կրակից ապահովագրելու համար:

Հիմնված է 1847 թ-ին:

Հիմնական գրամագուլիւր 1,650,000 ռուբլի
Պահեստի գրամագուլիւր 2,664,303

Լ Ա Պ Ր Ա Ն Ք Ե Ր Ի Տ Ե Ղ Ա Փ Ո Ւ Ռ Ի Ի Ն

Աւերի քան 300 գործակալութիւններ եւրօպական Ռուսաստանի, Կովկասի, Միջին-Ասիայի,
Սիբիրի եւ հեռավոր Սիբիրի բոլոր նշանաւոր տեղերում, նոյնպէս եւ ներկայացուցիչներ
արտաստանի գլխաւոր քաղաքներում:

Տեղափոխութիւն ամեն տեսակ բեռների եւ իրերի, որոնց ընդունելութիւնը եւ յանձնումը
կատարվում է թէ ամեն եւ թէ պահեստներում ու խանութներում:

Յանձնումը բեռների ուղարկողների կողմից առաջարկված պայմաններով (վեռադրի չափ-
ներ ի հայելու ուղարկողների, դրամի փոխադրութիւն (սերվիս) բեռնի յանձնելու տեղը
հասցնելու համար եւ այլն):

Պահպանութիւն բեռների արտանմալ պայմաններով օտարման տեղերում՝ ապահովագրե-
ով նրանց պահեստներում, որի համար շատ կէտերում կան ընդարձակ պահեստներ, յաւկապէս
բեռների պահելու համար:

II. Ն Ա Ի Ա Ք Ե Ն Ս Ո Ւ Ռ Ի Ի Ն

Սեփական մարդատար, ապահովագրող եւ ձգող շոգենակեր, Ճոժային եւ գեաւորի նաւեր
(70 նաւ):

Բեռնակիր եւ մարդատար նաւերի պարբերական հաղորդակցութիւն Վոլգա գետի բոլոր
նաւահանգիստների մէջ, Քիմիական Կենտրոնական Կատարման, եւ Կատարման Ճոժի բոլոր նաւահան-
գիստների մէջ, Ատարմանի միջոցով Պարսկաստանի ափերը:

Ամենաընդարձակ պահեստներ Նիժնիում (սիբիրական նաւամատոյցի վրա), Ատարման-
ում, Բաքում եւ Կրասնովոդսկում:

Բեռները անդհապարտ ուղարկելու համար ընկերութեան շոգենակաւորութիւնը հա-
մաձայնութիւն է կապել երկաթուղիների հետ: Այն ապահովների տեղափոխութեան համար,
որոնք ուղարկվում են Ռուսաստանից Պարսկաստան եւ Պարսկաստանից Ռուսաստան, գոյու-
թիւն ունի առանձին, բացառիկ առօրնութիւններով, համաձայնութիւն Պարսկական ապահովա-
գրական եւ տեղափոխութեան ընկերութեան հետ:

III. Ա Պ Ա Ն Վ Ա Ք Ե Ր Ա Ն Գ Ո Ր Ծ Ե Ր:

ա) Ապահովագրութիւն բեռների, որոնք տեղափոխվում են թէ ցամաքային եւ թէ ջրային ճանապարհ-
ներով (Ճոժի եւ գեաւորի):

բ) Ապահովագրութիւն կրակից ամեն տեսակ զրգերի:

գ) Ապահովագրութիւն ամեն տեսակ զրգերից ճանապարհին ամեն տեսակ նաւերի, շոգենա-
կերի, աստղագիտական, վարենների եւ վազոն-ցիտների:

դ) Ապահովագրութիւն թանկագին իրերի եւ արժէքաւոր թղթերի, որոնք ուղարկվում են պատուով, ցա-
մաքային եւ Ճոժային ճանապարհներով, համաձայնութիւն պատուով, զոյուր կէտերի մէջ:

Ապահովագրութիւն ընդունում են ինչպէս վարչութեան, այնպէս էլ ամեն տեղ ընկերութեան բոլոր
գործակալութիւնների մէջ:

Բացի տեղափոխութեան պարագայ գործակալութիւններից, կրակից ապահովագրող գործերով մա-
նաւորագու զարգում են էլ ուրիշ (350) գործակալութիւններ:

Ս. Պետրոպոլիս ճանապարհի ընկերութեան վարչութիւնը գտնվում է Ս. Պետրոպոլիսում, Սոփիա-Լուկի, Կրասնովոդսկի,
Ապահովագրութիւն շոգենակաւորութեան համար՝ Բաքում, Գետային շոգենակաւորութեան հա-
մար՝ Նիժնի-Վոլգայում:

Քիմիական անալիզներ—Դոկտոր քիմիա Գ. Փաստրմաճիյան, Կրակից փոխադրութեան հա-
մար՝ Նիժնի-Վոլգայում:

8/ե/Ք/Ն № 108
29—120